

'Gooise expresweg ten koste van natuur'

Door Marijn van der Zee

„De Gooise expresweg? Daar heb ik eigenlijk niks van gehoord. Het zou wel zonde zijn, dan krijg je natuurlijk zo'n groot viaduct hier. Afschuwelijk. Maar ja, je hebt tegenwoordig niet veel meer te vertellen hè, wat ze willen, doen ze toch.”

De eigenaresse van de boerderij Vredenhof aan het Gein in Abcoude, waar de geplande Gooise expresweg vlak langs zou moeten lopen, volgt de ontwikkelingen niet zo precies.

Foto: Jan Slofstra in
1973 in actie tegen
de Gooise
Expresweg.
Het Parool
25 oktober 1973

Na ruim dertig jaar gaan Jan en Claartje Slofstra Abcoude verlaten. Al gauw nadat zij hier waren komen wonen, gaven beiden blijk van hun grote betrokkenheid bij het dorp. Eerst in het Algemeen Comité Leefbaarheid, daarna in de Gemeenteraad. In 1996 werd Jan Slofstra voorzitter van Spaar het Gein. Met verve heeft hij altijd het Gein verdedigd, met kennis van zaken vocht hij plannen aan, en met succes. Maar alleen ergens tegen zijn, lag niet in zijn aard. Zo was de publicatie van *Het Gein, de levensloop van een rivier* zijn initiatief. Vele malen heeft Jan Slofstra in de *Nieuwsbrief* zijn visie op de nieuwste ontwikkelingen helder verwoord. Hieronder volgt zijn laatste bijdrage. Deze aflevering van de *Nieuwsbrief* van Spaar het Gein dragen we dan ook graag aan hem op. Abcoude zal Jan en Claartje missen.

Over de toekomst van het Geingebied

De 5de Nota Ruimtelijke Ordening is klaar. Op het moment dat U dit leest is hij waarschijnlijk ook reeds als boekwerk verschenen. Er zullen vast en zeker passages en kaarten in staan die iets zeggen over de toekomst van het Geingebied. Ik denk dat we ons niet al te veel illusies moeten maken. De ruimtelijke ontwikkelingen in West-Nederland zullen ongetwijfeld ook gevolgen hebben voor het Gein en het behoud ervan steeds moeilijker maken.

In deze bijdrage wil ik proberen een aantal van die ontwikkelingen te schetsen.

De nieuwe planologie

In het huidige ruimtelijke beleid tekenen zich een paar opvallende trends af. De belangrijkste is wel dat het ruimtelijk proces steeds sterker gedomineerd wordt door economische belangen. De ministeries van Economische Zaken en Verkeer en Waterstaat hebben ongetwijfeld een dikke vinger in de pap gehad bij het

In deze nieuwsbrief

pagina 1

- Jan en Claartje Slofstra

pagina 1 t/m 3

- Over de toekomst van het Geingebied

pagina 4 t/m 6

- Redding van het Gein

pagina 6 en 7

- Op bezoek bij Piet Spaargaren

pagina 8

- Autoeloos

pagina 9 en 10

- Bomen in het Gein III: De Es

pagina 11

- Wilgen knotten

pagina 11

- Groenbeheer

pagina 12

- Gedicht

Met de bon op de achterkant kunnen nieuwe leden zich aanmelden

Extra nummers van deze nieuwsbrief zijn verkrijgbaar bij: Anneke de Groot
tel. 0294 - 284807

opstellen van de 5de Nota. VROM mag de boel een beetje coördineren en de nota uitbrengen, maar is zeker niet het belangrijkste beleidsbepalende ministerie. Dat betekent dat de ontwikkeling van bedrijventerreinen, toplocaties, mainports

en een hoogwaardige infrastructuur in onze ruimtelijke ordening een centrale rol speelt.

Een tweede kernstuk is de inrichting van Nederland als stadslandschap. Tot nog toe is in de planologie de scheiding van stad en platteland een vanzelfsprekendheid geweest, maar steeds meer beleidsmakers vinden dat die scheiding zolangzamerhand iets krampachtigs heeft. Het platteland krijgt immers steeds meer stedelijke functies, de agrarische sector krimpt snel en we moeten nu maar eens toegeven dat we naar een stedelijke samenlevingsvorm toegaan, net zoals we eerder hebben moeten toegeven dat we een immigratieland zijn geworden. In de 5de Nota krijgt het Nederlandse stadslandschap duidelijk vorm. In West-Nederland is sprake van een 'Deltametropool', in het zuiden wil de regering het ontstaan van een grote 'Brabantstad' en een 'Drielandenstad' stimuleren. Een concept dat in dit nieuwe stedelijke denken een grote rol speelt is dat van de 'netwerkstad', een cluster van stedelijke kernen met complementaire functies en onderling optimale verbindingen.

Twee andere belangrijke aandachtspunten in de 5de Nota zijn natuur en recreatie. De snel groeiende bevolking van Nederland heeft steeds meer behoefte aan recreatiegebieden. De ontwikkeling daarvan dient vooral aan de rand van de netwerksteden plaats te vinden. De aanleg van nieuwe natuurgebieden in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur wordt met kracht voortgezet. Een nieuwe prioriteit binnen het ruimtelijk beleid ten slotte is het waterbeheer. Dat hangt uiteraard samen met het warmer wordende klimaat, toenemende regenval en het stijgen van de zeespiegel. Dijkverhoging en waterberging krijgen de volle aandacht.

Deze ontwikkelingen samen

leiden tot een enorm aantal claims op de resterende ruimte. Afzonderlijk zijn die niet meer te honoreren, vandaar de plotselinge populariteit van het concept 'meervoudig ruimtegebruik'. Dat geeft aan dat het mogelijk moet zijn om verschillende ruimtelijke functies met elkaar te combineren. En zo zien we dat binnen ons poldermodel een 'nieuwe planologie' wordt ontwikkeld, die probeert door onderhandelingen tussen de belanghebbende partijen zo'n meervoudig ruimtegebruik te realiseren. Vaak lukt dat. Wanneer het minder goed mogelijk is, omdat functies elkaar lijken te bijten (wegenaanleg en natuurontwikkeling) kun je ook werken met compensaties ('dan betalen we niet alleen de weg, maar ook de aanleg van een nieuw stuk natuur elders'). En wanneer er ruimtelijk niets te compenseren valt kan ook nog altijd een nieuwe fabriek of een nieuwe weg esthetisch worden vormgegeven. Dat heet dan zorgen voor ruimtelijke kwaliteit. Het poldermodel blijkt aldus ook binnen het ruimtelijk beleid uiterst succesvol: bijna overal is wel zicht op consensus en win-win situaties.

Het Gein als concensuslandschap?

Wat zijn nu de eventuele gevolgen van deze nieuwe planologie voor de toekomst van het Gein? Ongeacht de concrete voorstellen in de 5de Nota mogen we mijns inziens rekenen op een flink aantal nieuwsoortige bedreigingen, die het gevolg zijn van de huidige trends in het ruimtelijk beleid. Allereerst krijgen we aan de zuidrand van Amsterdam te maken met nieuwe ruimtelijke claims van allerlei aard, maar vervolgens (en dat is echt nieuw) ook met beleidsmakers die denken in termen van stadslandschappen, netwerken, meervoudig ruimtegebruik, consensusvorming etc. Ik zal proberen duidelijk te maken wat ik bedoel.

De groei van de Deltametropool krijgt ook in onze omgeving een flinke impuls. Ik schat in dat we voor het Geingebied niet zozeer moeten rekenen op woningbouwplannen, maar op een intensivering van de recreatie. Nu al is er sprake van een nieuwe verbinding voor motorboten door het Gein (onderdeel van het 'Blauwe Netwerk'), van een hoge fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal voor recreatieverkeer en van een fietssnelweg van Dom tot Dam langs het Amsterdam-Rijnkanaal en via Abcoude. Sommigen in Abcoude zien ook nieuwe recreatieve kansen voor het Geingebied in samenhang met de ontwikkeling van het nieuwe toeristisch product rondom de Stelling van Amsterdam. Deze mogelijke recreatieve ontwikkelingen laten zich goed combineren met de plannen voor natuurontwikkeling in het Geingebied (de zogenoemde Ecologische Verbindingszone Vecht-Venen). De nieuwe natuur richt zich immers nadrukkelijk op de recreant.

Een derde element dat in dit toekomstplaatje past is het waterbeheer. Enerzijds gaat het om dijkverzwaringen langs het Gein, wat goed uitkomt voor de gemotoriseerde watersport, anderzijds om eventuele retentiebekkens ten zuiden van het Gein, die goed zouden passen in de filosofie van de natuurontwikkelaars en van degenen die dromen van het herstel van de inundatievelden tussen de forten van de Stelling van Amsterdam. Win-winsituaties alom.

De claims met betrekking tot de bovenlocale infrastructuur zijn bekend. De spoorverdubbeling bij Abcoude heeft ingrijpende gevolgen voor het Geinlandschap, maar het had erger gekund. Het tegenhouden van de aanleg van de verbinding tussen de A6 en A9 zal nog heel wat energie kosten. Daarbij zullen we onder meer bedacht moeten zijn op de verlei-

dingen van een compensatiestrategie (bijvoorbeeld de financiering van recreatie- of natuurontwikkelingsplannen).

Het is intussen de vraag of de agrarische sector de verschillende ruimtelijke claims, de druk van buitenaf zal kunnen weerstaan. Te hopen is in ieder geval dat een toenemende druk op de grond en de grondprijzen niet zal leiden tot een verder teruglopen van het aantal bedrijven of tot een verdere intensivering en bedrijfsvergroting, die eigenlijk niet meer bij de schaal van het gebied past. De gigantische nieuwe schuur/bedrijfshal aan Gein-Noord laat goed zien hoe kwetsbaar het gebied eigenlijk is.

Natuurlijk zijn deze bedreigingen niet allemaal even actueel. Misschien gaan sommige ons ook wel voorbij. Maar het is goed om met het onverwachte rekening te houden, want de ruimtelijke ontwikkelingen in West-Nederland zijn inmiddels van een andere orde dan we gewend waren. Ook de manier waarop beslissingen tegenwoordig tot stand komen (via onderhandelingen in onzichtbare circuits en via consensusvorming) is nieuw. Een en ander betekent misschien dat Spaar het Gein haar strategie moet herzien: het gaat niet meer om afzonderlijke bedreigingen die we stuk voor stuk kunnen proberen af te wenden, maar om combinaties van bedreigingen. Dat vraagt om een ander soort verdediging.

Drie verschillende toekomstperspectieven

Uiteindelijk gaat het natuurlijk om de vraag wat wij als vereniging zelf van de toekomst van het Gein vinden. Volgens mij zijn er drie verschillende visies mogelijk.

De eerste impliceert het accepteren van de feitelijke ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening. We gaan de kant van stadslandschappen op, oké la-

ten we dan proberen het beste ervan te maken. Er ontstaat dan wel een heel ander Geinlandschap dan we gewend waren, maar dat zij dan zo. Dat is niet mijn opstelling. Ik zou mij willen blijven inzetten voor het behoud van het Gein als een agrarisch cultuurlandschap, als een historisch gegroeid landschap met beeldbepalende elementen uit verschillende perioden in een heel eigen ruimtelijke samenhang. De waarden van dat landschap zijn onvervangbaar en dienen blijvend beschermd te worden. In een ander verband heb ik onlangs geschreven dat wat mij betreft die waardering ook te maken heeft met een bepaalde esthetisch-visuele beleving van het Gein. Het is allemaal moeilijk te benoemen, maar het bijzondere karakter van het Gein hangt volgens mij ook samen met:

- de visuele contrastwerking tussen de kronkelende rivier en de open ruimte ter weerszijden, met telkens wisselende zichtassen;
- de openheid van de begroeiing en de daarmee samenhangende lichtwerking in de rivierzone;
- de subtiele maatvoering van de rivierzone, bepaald door de maatverhoudingen tussen de bebouwing, de dijklammen en oeverlanden met hun beplantingen en de rivier zelf;
- de ruimtelijke samenhang van de verschillende natuurlijke en cultuurhistorische elementen.

Als het uiteindelijk inderdaad om dit soort zaken gaat dan is de voor de hand liggende toekomstvisie er een die gericht moet zijn op behoud. Het Gein moest maar zo blijven. Ik vrees echter dat deze toekomstvisie niet erg reëel is. De wereld verandert razendsnel en we kunnen haar niet bevriezen. Sterker nog, pogingen om alle ontwikkelingen in het Gein tegen te houden zullen uiteinde-

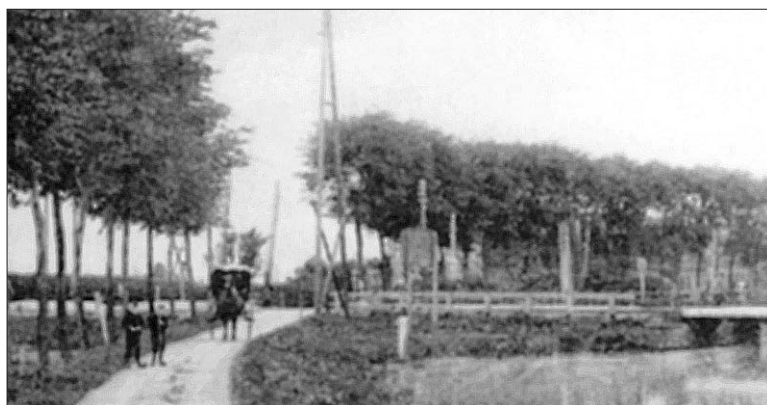
lijk averechts werken. Dan verlies je als vereniging bij de bewoners aan draagvlak en bij de politiek aan daadwerkelijke steun. Dus zul je ergens een middenweg moeten vinden, waarbij de traditionele doelstellingen van de vereniging overeind blijven, maar tegelijk de kans op het realiseren van die doelstellingen niet onnodig wordt verkleind. Dat vraagt misschien om de formulering van een nieuw toekomstperspectief voor het Gein.

Ik bedoel daarmee te zeggen dat we het beleid ten aanzien van het Gein niet moeten overlaten aan allerlei overheden en instanties en dat we ons niet moeten beperken tot een voortdurend amechtig achter de feiten aanrennen. We moeten zelf een integraal plan ontwikkelen en proberen daar steun voor te vinden. Ik bepleit met andere woorden in plaats van een defensieve een meer 'offensieve'. Het zou te ver voeren hier over een alternatief toekomstperspectief en een bijbehorende strategie door te filosoferen, maar een paar elementen wil ik toch alvast noemen. Het lijkt mij vanzelfsprekend dat Spaar het Gein ook in de toekomst blijft uitgaan van een duurzaam behoud van het Gein als een agrarisch cultuurlandschap. Dat ideaal is echter alleen maar haalbaar wanneer we een plan kunnen ontwikkelen, dat gebaseerd is op een combinatie van extensieve landbouw, extensieve recreatie en extensieve natuurontwikkeling en dat wordt ondersteund door een samenhangend pakket aan beheersmaatregelen. Intensivering dus in plaats van intensivering. Wanneer we niet de moed en het talent hebben om in die richting een eigen toekomstperspectief te ontwikkelen, dan vrees ik dat we aan planologen en beleidsmakers niet lang meer tegenspel kunnen bieden. Dus wat let ons.

Jan Slofstra

De 'Redding van het Gein'

Prentbriefkaart
Gein Zuid, begin
20ste eeuw
Uit: 'Het Gein,
levensloop van
een rivier'.

De geschiedenis maakt rare sprongen. In het gedenkboek bij de vijftigste verjaardag van de *Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland* (1956) staat een passage over het Gein. Hier is, zo schrijft H. Cleyndert Azn., in 1925 het eerste 'werkelijk spectaculair succes van de landschapsbescherming' behaald. Het Gein werd gered doordat de 'afschuwelijke lintbebouwing' langs de oevers een halt werd toegeroepen. De Stedebouwkundige Raad had via het Nederlands Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw alarm geslagen bij de gemeenteraden van Abcoude en Weesperkarspel. De gemeenten gaven - wonder boven wonder - gehoor aan het schrijven en troffen maatregelen die verder bederf van het Geinlandschap voorkwamen (blz. 101 en 102). Bij de tekst staan twee foto's, een van een stukje van die 'afschuwelijke lintbebouwing', dat wil zeggen de huizen aan Gein-Zuid die nu de nummers 1 t/m 6 hebben, en een van het ongegrepte Gein, een eindje verderop. Het is een ironische ontwikkeling: dezelfde huizen die bijna tachtig jaar geleden landschapsbeschermers een doorn in het oog waren, zullen aan het begin van de éérentwintigste eeuw gesloopt worden omdat zij moeten wijken voor een spoorwegverbreding waar-

van de omvang (ook al wordt hij verdiept aangelegd) de mensen van toen utopisch zou zijn voorgekomen.

Hoe zit het nu met de historie van die huizen, aan de zuidkant van beide Geinoevers? Het zijn zeer eenvoudige bakstenen huizen met zuinige versieringen, waaraan sinds de bouw zichtbaar veel is veranderd: om gebreken te herstellen, en om de krappe woonruimte zoveel mogelijk uit te breiden.

We zijn op zoek gegaan naar wat er van de 'Redding van het Gein' te vinden is in de notulen van de gemeentebesturen van Abcoude-Proostdij (waar Gein-Noord onder viel) en Abcoude-Baambrugge (waar Gein-Zuid bij hoorde). De oogst viel tegen. Van een adres van de hierboven genoemde organen is in de notulen of de ingekomen stukken van B&W geen spoor te bekennen in de jaren 1924, 1925 of 1926.

Dat wil niet zeggen dat er geen sporen van de bouw van de Geinhuizen of van discussie over ze te vinden zijn. Allereerst zijn er de bouwvergunningen. De oudste zijn voor de drie dubbele huizen aan Gein Zuid: de firma M. Benschop en Zonen - een Amsterdams aannemingsbedrijf waarvan de directeur, P. Benschop, in Abcoude woonde - krijgt in december 1921 vergunning voor het bouwen van een dubbele woning aan de Geindijk, en in

maart 1922 nog eens voor twee dubbele woningen. Het zijn de reeds genoemde huizen vlak bij de spoorlijn.

De vergunningen aan de noordkant beginnen met die voor J.G. Rentinck, die drie woonhuizen mag bouwen (augustus 1922). Dit zijn de huidige huizen Gein Noord 1-3, waarvan één tot voor kort nog bewoond is geweest door een Rentinck. Een eind verderop mochten de gebroeders Van der Meijden uit Amsterdam en A. Vermeij acht middenstandswoningen laten bouwen (vergunning januari 1923). Het zijn de huidige nummers 14-20 aan Gein Noord, ver genoeg van de spoorbaan verwijderd om in 2001 niet op de slooplijst te staan. En ten slotte kreeg J.A. van Schaick in mei 1924 en februari 1925 nog vergunning voor een dubbel woonhuis, de huidige nummers 4-5, vlak tegen het blokje van Rentinck aan. Eveneens aan Gein Noord verkreeg de pensionhoudster juffrouw Scherpings in februari 1922 een bouwvergunning. Over haar huis elders in dit blad meer. Maar dit (althans aanvankelijk) vrijstaande woonhuis, nu nummers 12-13, was niet het soort aaneengesloten goedkoop woningblok waartegen de landschapsbeschermers zoveel bezwaren hadden.

De omgeving van de nieuwe huizen was schilderachtig, maar echt comfortabel wonen was het er niet. De bebouwde kom van het dorp reikte niet

Gein Zuid,
januari 2001

verder dan de spoorlijn, zodat er geen straatverlichting was, en geen vuilnis werd opgehaald. De toestand van de wegen en de spoorwegovergangen was slecht. Onnodig te zeggen dat ook waterleiding en elektriciteit voorlopig ontbraken.

Bovendien waren de huizen niet goed gebouwd. Zo schreef bewoner A.H. Hekhuysen op 30 juli 1924 aan B&W van Abcoude-Proostdij, dat hij een huis had gekocht van de gebroeders Van der Meyden en de caféhouder A. Vermey, 'bouwers van de bekende huizenserie aan het Gein' (aan Gein Noord dus). Het was, schreef hij, in zijn huis hevig gaan stinken. Bij onderzoek trof hij onder de vloeren een vreselijke water- en modderpoel aan. In de gevels ontbraken luchtroosters zodat balken waren gaan rotten, kortom, er moest van alles gerepareerd worden. Hekhuysen had dat laten doen en de rekening, 83 gulden, bij de bouwers ingediend, maar die weigerden dat te betalen. Met zijn brief verzocht de schrijver B&W om steun in deze kwestie; hij voegde eraan toe dat de toestand in de andere huizen in het rijtje net zo was. Helaas is er geen antwoord bewaard gebleven.

Het interessantste voor het nageslacht zijn natuurlijk de debatten over de esthetische merites van de Geinbebouwing. Duidelijk is dat er over geklaagd was - maar al ruim vóór het jaar 1925 dat in het Natuurmonumentenboek wordt genoemd. Al in het voorjaar van 1923 wordt in de gemeenteraden van zowel Abcoude-Baambrugge als Abcoude-Proostdij (die zoals bekend samen één burgemeester hadden, op dat moment De Beaufort) gesproken over de huizen. Het initiatief voor het debat ligt bij B&W, die vrezen dat men zelfs ongehinderd stadshuizen van twee verdiepingen langs het Gein

zou kunnen zetten, als er niet snel maatregelen komen.

In Abcoude-Baambrugge (dus Gein Zuid) komen die er het eerst. Zonder veel discussie stemt de gemeenteraad op 30 april 1923 voor een aanvulling op de bouwverordening: nadere eisen aan gebouwen te stellen. De tekst: *Het uiterlyk van een nieuw te maken gebouw, met al wat daartoe behoort, hekken, muren, en dergelyke, moet zoodanig zijn, dat het noch op zichzelf, noch in verband met de omgeving, uit een aesthetisch oogpunt redelykerwys aanstoot kan geven.*

Dit geldt slechts voor de bebouwing van de percelen langs de zuidkant van het Gein tot 60 meter uit de as van de weg en tot de rivier. Er mogen hier alleen woonhuizen gebouwd worden, anders is een hinderwetvergunning vereist. Ook mag er slechts één woning per gebouw zijn. Ter weerszijden van ieder gebouw moet minstens 5 meter onbebouwd blijven, en de zijgevels mogen geen blinde muren hebben.

In Abcoude-Proostdij gaat het iets minder soepel, maar ook hier wordt, ondanks tegenwerpingen van gemeenteraadslid Kuiper, in juni 1923 dezelfde aanvulling op de bouwverordening aangenomen. Het is duidelijk dat 'kazernebouw' (een woord dat meermalen werd gebruikt) langs het Gein hiermee van de baan was. Eind 1924 werd de grens van de bebouwde kom verschoven, wat de toestand van de weg ten goede zal zijn gekomen.

De vergunningen voor de huizen van Van Schaick ten oosten van de Rentincks bebouwing zijn ná de invoering van de nieuwe bouwverordening afgegeven. In de gemeenteraad van Abcoude-Proostdij zijn daarover in oktober 1924 vragen gesteld door de heer De Groot. De burgemeester gaf twee redenen: ten eerste had Rentincks huis een lelijke blinde muur aan de oostkant,

die beter verborgen kon worden, en verder had de belanghebbende de grond al gekocht vóór de inwerkingtreding van de verordening. De eerste reden, aldus de burgemeester, was de belangrijkste geweest.

De blinde muur van Rentincks huis en het raam in de gevel daartegenover

De blinde muur van Rentinck (die in datzelfde jaar overhoop lag met de gemeente over een zonder vergunning gebouwde bergplaats achter zijn huis) is in 2001 nog te zien, net als de raampjes die Van Schaick verplicht moest aanbrengen in zijn zijmuur, luttele decimeters ernaast. Aan de afwerking van Van Schaicks huizen stelde de gemeente nu hogere eisen dan aan de eerdere Geinbebouwing, wat in de vorm - bijvoorbeeld de twee erkers - duidelijk is te zien.

De twee erkers aan Gein Noord, januari 2001

Eveneens in oktober 1924 komt de Geinbebouwing ter sprake in de gemeenteraad van Abcoude-Baambrugge. De vereniging Abcoude's Belang maakt zich zorgen over de ontheffingsmogelijkheid in de

welstandsbepaling, en raadslid Grevenstuk pleit voor een gemeentelijke schoonheidscommissie. De burgemeester - inmiddels Dedel - spreekt geruststellende woorden, maakt gewag van artikelen in de kranten over de bouw in Abcoude, maar verzekert dat een schoonheidscommissie niet nodig is: in de toekomst zal immers de vereniging Heemschut om advies worden gevraagd.

In maart 1926 wordt in de gemeenteraad van Abcoude-Proostdij opnieuw over de Noordelijke Geindijk gedebatteerd. Burgemeester Dedel wil de rooilijn voortaan 15 meter uit de as van de weg plaatsen, om te voorkomen dat er een 'straatwijk' ontstaat; raadslid De Groot vindt 20 meter beter en wijst er op *dat diverse grote lichamen steeds de bebouwing van het Gein betreuren*.

Dit laatste is de enige passage in de notulen die misschien

wel direct verwijst naar de stedenbouwkundige organisaties die in het begin van dit artikel worden genoemd.

Met het Gein is het toch nog vrij goed gekomen. De 'ingang' was inderdaad, zoals iemand in de genoemde raadsvergadering van maart '26 opmerkt, bedorven. Maar verder zijn de oevers vrij gebleven, en dat was duidelijk een succes voor de landschapsbescherming, door wie en wanneer de eerste kreten van ontzetting ook mogen zijn geslaakt.

Of de oevers op de duur helemaal zouden zijn volgebouwd als niemand had geklaagd, is natuurlijk niet te zeggen. Misschien niet direct. Een interessant aspect van de stopgezette Geinbebouwing is haar bescheiden karakter. Op andere plaatsen in Nederland, zoals Overveen of Hilversum, leidde de combinatie van een spoorwegstation en een aantrekke-

lijk landschap tot de bouw van villa's, geriefelijke huizen voor welgestelden die wegtrokken uit de grote stad, op zoek naar frisse lucht, lage gemeentelijke belastingen en goedkope dienstboden. Had Abcoude dat alles niet ook? Waren niet in de tijd van de trekschuit buitenplaatsen en herenhuiszinnen langs het Gein verzezen? Wat belette in de bouwgrage jaren twintig belangstellenden om huizen langs het Gein te zetten die aan hogere 'eisen van welstand' voldeden?

De vraag waarom Abcoude pas zoveel later rijke stadslui is gaan aanlokken valt buiten het bestek van dit artikel. Maar die omstandigheid heeft zeker meegeholpen om het Gein zo lang ongerept te laten.

Ileen Montijn

Op bezoek bij de familie Spaargaren

Voor het huis Gein Noord 13 liggen stapels hout, met sneeuw overdekt, te wachten op de zomer. Bij mooi weer en een gunstige windrichting stookt Piet Spaargaren graag een vuurtje in de vuurkorf voor zijn huis. Soms een teken voor buurtgenoten om aan te schuiven. Waar zij over spraken? Ongetwijfeld ook over de ingrijpende veranderingen als gevolg van de spoorverdubbeling. Sommige bewoners moeten hun huizen verlaten, andere zullen te maken krijgen met veel overlast. Piet Spaargaren behoort tot de laatsten. Hij heeft het een en ander uitgezocht over de geschiedenis van zijn huis, en daarom gingen we ditmaal bij hem op bezoek.

Gein Noord 13 hoeft niet te worden afgebroken, Piet Spaargaren, zijn vrouw Nelleke en hun zoon Ortwin mogen blijven in het huis waar zij sinds 1982 wonen en dat zij in de loop der jaren vergroot en verfraaid hebben. Wie heeft er vanuit zijn bad zo'n prachtig uitzicht over het Gein en de polder?

Een sluimerende belangstelling voor de geschiedenis van het huis ontwaakte na een ontmoeting met Wim Timmer. Het resulteerde in enkele bezoeken aan het Abcoude gemeentearchief, dat in Mijdrecht bewaard wordt. Daar ontdekte hij dat de huidige nrs. 12 en 13 als één woning in 1922 zijn gebouwd op het

overland dat had toebehoord aan Jacobus van Schaick, de boer van *Land houdt Stand*. De opdracht kwam van mejuffrouw A.W.S. Scherpings. De kosten waren fl. 8500,- en de rijkssubsidie bedroeg fl. 900,-, op voorwaarde dat zij er vijftien jaar bleef wonen. Een premie-koopwoning avant la lettre dus. Mejuffrouw Scher-

pings was logementhoudster en zij bood onderdak aan een bonte stoet mannen: een kandidaat-notaris, een luitenant op non-actief, een scheepsarts en een kunstschilder. De laatste, J.G.C. Gebhard (Amsterdam 1865-1927), had meer van de wereld gezien dan de meeste Abcoudenaars van die tijd. Zo had hij enige tijd in Algiers en Parijs doorgebracht. Naast zijn werk als illustrator aquarelleerde en etste hij vooral landschappen. Ook P. Benschop, bouwkundige en aannemer, die vlak voor de Tweede Wereldoorlog het huis *Op d'Uytert* voor zichzelf zou bouwen aan de westkant van nr. 12/13 - op een stuk van de tuin van de uitspanning De Waterlelie -, heeft lange tijd bij juffrouw Scherpings gewoond. Mejuffrouw Scherpings vertrok precies na vijftien jaar uit de gemeente. Twee jaar later, in 1939, blijkt de woning feitelijk onbewoonbaar. Niet geheel onbegrijpelijk, want men had op buitendijks land gebouwd. De gemeente eist dan dat de gehele woning ten minste één meter omhoog wordt gebracht: de vloer, de zolder en de nok. Bij die gelegenheid wordt het huis ook gesplitst.

Van 1953 tot 1963 woonde Piet Spaargaren met zijn moeder en stiefvader Jan Meganck in café *Het Dorstige Hert* bij de Stokkelaarsbrug. Onder de werkzaamheden viel onder meer het bedienen van de twee bruggen aldaar. Alle gezinsleden hielpen mee de zware bruggen met de hand te openen. Geen sinecure, want er voeren destijds heel wat schepen met grond van Vinkeveen naar het Westland. En eenmaal per jaar werd er het riet uit de Botshol geveild, zoals te lezen is in *De Angstelkroniek* van november 2000. In 1963 werd de Botshol vervuild voor het Gein.

Sinds 1982 bewoont Piet Spaargaren met zijn gezin het huis waar tot dan zijn moeder woonde. Hij heeft er het nodige aan verbouwd: dakkapellen zijn aangebracht en aan de oostzijde is op het vroegere platte dak een verdieping gezet, waarbij het dak is doorgetrokken. Verbouwingen waarvoor zijn moeder in 1964 de vergunning had aangevraagd, maar die destijds niet door konden gaan omdat het geld ontbrak. Ook heeft hij het AMC zien komen, de Rembrandttoren, de Arena en het

Abcouse bedrijventerrein, dat almaar groter wordt. Aan de Geinkant is het uitzicht onveranderd gebleven.

De ontwikkelingen rond de spoorverbreding heeft Spaargaren als lid van de *Vereniging Bestemming Spoorbuurt* met belangstelling, maar enigszins op afstand gevolgd. Hij verwacht door alle noodzakelijke werkzaamheden slechte jaren tegemoet te gaan, maar uiteindelijk zal het een verbetering zijn: minder geluid en niet meer wachten voor de gesloten overweg. Overigens noemt hij de automatische, halve bomen al een winst bij vroeger toen de overgang bewaakt werd vanuit het seinhuis en de spoorbomen over de gehele breedte dichtgingen. Pech als men in het seinhuis geen zin had tussen twee treinen de bomen op te halen, ook al had dat wel gekund. Vele minuten kon je dan staan wachten. Bezorgd is hij wel over de overhaal voor de bootjes, want net als vele andere Geinbewoners en overige Abcoudenaren maakt hij graag in de mooie avonden een tochtje over het water via de Angstel, de Vecht en het Gein.

Elke kamer in het huis heeft een schoorsteen, overblijfsel van de jaren waarin de kamers apart verhuurd werden. Toch is er geen open haard. Vandaar de vuurkorf buiten. Er ligt genoeg hout - hout van de gemeente: "in dat opzicht is die zo gek nog niet." Rondom het vuur zal er de komende zomer nog wel gemopperd worden over wat er te wachten staat, en zullen de brutale motorrijders en de pelotons wielrijders die langssuizen bekritiseerd worden. In de toekomst zal men ook uitkijken over het nieuwe station. Maar over een ding zullen allen het eens zijn: het blijft een voorrecht om aan het Gein te wonen.

Marijke Carasso

Autovrije zondag 24 september 2000

Met dit gedicht van Ton van Deel op een groot spandoek, ontrold door de burgemeester van Abcoude, werd een heerlijke dag geopend. Een dag met een stralende zon en met een rust zoals men tegenwoordig nauwelijks meer kan ervaren. De reacties waren dan ook enthousiast: "Dit moeten we elke maand doen..." "Het was weer net als in de tijd van Nescio...". Mensen die elkaar te voet, op de fiets, in de Jan-Plezier/Hinnikwagen of in een tilbury ontmoetten, reageerden verrast: "Wat is dit leuk!", "Wat is dit mooi!" In het lage herfstlicht van de vroege zondagmorgen hadden paard-en-wagens van de *Menclub Abcoude en omstreken* zich verzameld op het Marktveld. Onder leiding van Bart de Vries waren de wagens al snel gevuld met trots kijkende ouderen en jongeren, klaar voor de rondrit door het Gein. Bij de Wilhelminabrug hadden zich inmiddels al de eerste mensen verzameld om te luisteren naar poëzie en proza, door plaatsgenoten vanuit een bootje op het water gedeclameerd, aaneengeregen met verstilde saxofoonmuziek door René Polak vanaf de brug. Op de achtergrond klonk het vrolijke geluid van naderende paarden-

hoeven over de weg. Veel passagiers stapten uit om te luisteren en al spoedig zaten de bermen vol met genietende mensen. "Om kippenvel van te krijgen," reageerde een toeschouwer. Het was ook een prachtig gezicht: paarden en wagens, glanzend in het zonlicht; de muziek, de gedichten en op enkele motorrijders na, die het blijkbaar nodig vonden zich tussen paarden en wagens door te dringen, nauwelijks storende geluiden. Het Gein was nu eindelijk zoals we het graag altijd zouden willen! De "Zondagsschilders" uit Amsterdam hadden dan ook alles mee om een mooi beeld vast te leggen.

Teruggekeerd in het dorp konden de passagiers van de *Menclub* genieten van het *Skylark Jazz Combo* of van het koor dat zeemansliederen ten gehore bracht op een dekschuit bij de Eendracht. 's Middags konden men met de wagens of in boten naar Baambrugge om daar te genieten van een gratis, swingend concert door het Kwartet Ad van den Hoed. Dankzij het, ook landelijke, succes van deze autovrije zondag en op aandringen van *Milieudefensie* en *LOAZ* (Landelijk Overleg Autovrije Zondag) heeft de Tweede Kamer

Zoals water

*Zoals water, waarin alles zachter
zich weervindt, veilig in rimpels,
diep gezonken in oppervlak-dat
afwacht wat het uit moet beelden,
vertakte raadsels van het land, van
waar geen naam is voor de glans.*

...

besloten dat Nederland in 2001 mee gaat doen met de Europese autovrije dag. Die wordt jaarlijks op 22 september gehouden en dat valt in dit jaar op een zaterdag. Het is ook te hopen dat de landelijke en plaatselijke overheden dan ook willen meehelpen aan het voorkómen van het optreden van verstoringen en/of ongelukken door het racen met sportwagens langs het van de rust genietende publiek of langs ruiters te paard, zoals dat vorig jaar in het dorp en in het Gein gebeurde. *Spaar het Gein* kan met velen terugkijken op een geslaagde dag en wil ook in 2001 de *Milieugroep Abcoude* graag weer bijstaan met de organisatie.

Anneke de Groot

Bomen langs het Gein III: De Es

In de Nieuwsbrief nummer 11 was al te lezen welke fraaie vormen geknotte essen aan kunnen nemen. In het desbetreffende artikel werden ook enkele voorbeelden gegeven van dergelijke knot-essen die men in het Gein en aan het begin van de Velterslaan kan vinden. Toch is de es, *fraxinus excelsior*, (niet te verwarren met de esdoorn!) als knotboom niet zo bekend als de wilg. De Latijnse naam wijst er al op dat dit een boom is die heel hoog kan worden - wel 40 meter hoog! Excelsior betekent namelijk hoger. Het is één van Europa's grootste loofbomen.

Knot-es aan
het Gein
Foto:
Anneke
de Groot

De es houdt van een voedzame bodem en staat het liefst vlak bij water. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze boom veelvuldig langs het Gein is te vinden: de bermen zijn stikstofrijk, zoals te zien is aan kruidige, stikstof minnende planten, zoals fluitenkruid en brandnetels. Het is niet voor niets dat onder de es vooral deze stikstof minnende planten en veel grassoorten voorkomen: behalve de voedzame omgeving is er voor hen ook voldoende licht omdat de

es weinig schaduw geeft. Daarom heet de es ook wel "lichtboom". Vroeger werden de takken als wintervoorraad voor vee gebruikt en in sommige agrarische streken speciaal daarvoor aangeplant. Omdat het hout hard en elastisch is, werd de es ook geplant vanwege het hout voor de fabricage van gereedschappen, zoals stelen voor een bijl, en sportattributen als klimrekken of ski's. De reden dat er op dit moment veel jonge essen in het Gein zijn bijgeplant na het

groot onderhoud van de afgelopen tijd, heeft waarschijnlijk vooral te maken met het feit dat ze gemakkelijk te verplanten zijn en snel groeien.

Beschrijving

Opvallend aan deze boom zijn in het vroege voorjaar de gladde, lichtgrijze, tot olijfgroene jonge takken, waaraan de zwarte, puntige en tegenover elkaar zittende knoppen duidelijk zichtbaar zijn. De mooie, geelgroene bloesemtrossen met paarse uiteinden steken prachtig af tegen een helder blauwe aprillucht. Dit komt zo goed tot zijn recht omdat de bladeren pas later uitkomen. De bloemen komen in de eerste week van april aan die kale takken. De bruingele, enkelvleugelige vruchten - goed te onderscheiden van de "vorkjes" van de esdoorn - hangen er later in dikke trossen aan en blijven dikwijls de gehele winter aan de boom. Laat in het voorjaar, wanneer vrijwel alle bomen groen zijn, begint het blad van de es pas uit te lopen. Het blad ziet eruit als een veer: een lange steel waaraan tegenover elkaar lancetvormige blaadjes vastzitten.

Bijzonderheden

In mythen en sagen komt de es vaak voor. Dat oeroude essen die zo hoog konden worden, een overweldigende indruk maakten op onze verre voorouders die nog geloofden in de verhalen over reuzen en

monsters, moge blijken uit de Germaanse mythologie waarin verhaald wordt over de wereldboom Yggdrasil: dit was een altijd groene es, de grootste en beste onder de bomen. Zijn takken spreiden zich over de hele wereld uit en reiken zelfs tot in de hemel. Bovenin zit een arend, die de wereld bekijkt; tussen zijn ogen zit een havik, de maker van het weer. Aan de voet van de boom zit een slang of een draak. Een eekhoorntje klimt op en neer en brengt onvriendelijke boodschappen tussen de arend en de slang/draak over en wakkert zo de twist tussen beide aan. Dit eekhoorntje is het symbool van de steeds weer op aarde oplaaiende twisten. De havik als weersvoorspeller levert gezegden op als: "Als de eiken eerder bloeien dan de essen, volgt een natte zomer" - is het andersom dan volgt een droge zomer. In het christendom is de "wereld-es" vermengd met de levensboom.

Es met bloemen
Foto: Anneke de Groot

Plantengeneeskunde

Van de bast is wel een poeder gemaakt dat een purgerende werking heeft. Thee ervan is koortswerend en helpt tegen nieraandoeningen, reuma en jicht.

Voor wie de *Nieuwsbrief* nr. 11 niet heeft: let op een wandeling langs het Gein eens op de knot-essen langs het water tussen Gein Noord 27a en de Batterij en op die "spreekjesachtige" tegenover Gein Noord 22/23 op het oeverlandje en niet te vergeten de "trolachtige" stronken aan het begin van de Velterslaan op het land.

Anneke de Groot

Lit. H. Johnson, *Het bomenboek*; H. Vedel, J. Lange, *Bomen en struiken in bos en veld* (Amsterdam, 1967); *Herder Lexikon. Germanische und keltische Mythologie* (Freiburg, 1990).

Es in de
zomer
Uit:
Bomen
en struiken

De Velterslaan ge(k)not

Zaterdag 14 januari. Ongewoon vroeg keken in en om Abcoude mensen uit hun slaapkamerraam: het vroom dat het kraakte. De thermometer wees -4 graden aan. De omgeving was bedekt met vrieskou. Was dit echt de zaterdag dat de wilgen moesten worden geknot langs de Velterslaan?

De heel dapperen stonden er al om halftien. Ze genoten van het prachtige uitzicht over de Velterslaan: ruim vierhonderd wilgen in het wit, takken met ijsdruppels, rijp op het gras. De minder dapperen wachtten nog een uurtje totdat de zon de ergste vrieskou uit de lucht haalde. Maar ze waren er: ruim dertig Abcoudenaren, streekbewoners en hun vrienden! Gekleed in knaloranje veiligheidsvesten vormden de knotters een druk kleurig lint over dit prachtige laantje. Met gereedschap en ladders van de knotgroep, met dikke handschoenen aan en ijsmutsen op werden in de loop van de zaterdag ongewoon veel wilgen ontdaan van hun takken. Bijna 130 wilgen kregen weer een kale knot! Een fantastisch resultaat: de opkomst van zoveel

enthousiaste mensen, het knotten van zoveel wilgen. En een prima verzorging vanuit de keuken van de families Groeneveld en Pienings, allen bewoners langs de Velterslaan. Koffie, thee, soep en broodjes gaven de nodige energie en warmte. Er waren mensen met computervingers, met twee linkerhanden, er waren mannen, vrouwen en kinderen. Er waren mensen uit Abcoude, Amsterdam, Heemstede en Uithoorn. Ze zaagden hun spieren weer soepel. Een beetje training voor het volgend jaar misschien?

De daarop volgende maandag, 15 januari, werd het werk overgenomen door de jongeren van de *Stichting Maatwerk* en de gemeente Abcoude. Het werk ging zo voorspoedig dat al na een paar dagen de hele

Velterslaan geknot was. Omdat er nog meer dan tien Maatwerk-dagen over waren en er meer onderhoud gepleegd moest worden, werd de Maatwerk-groep ook ingezet langs het Gein. Zo ligt het Gein er straks in het voorjaar ook weer prachtig bij.

Volgend jaar (januari 2002) gaan we ermee verder. Dan moet de andere helft van de wilgen geknot worden. Een flink aantal mensen heeft er zin in, en overweegt wellicht nog een tweede keer per jaar aan de slag te gaan. Let op de aankondiging in de *VAR* en in dit blad van *Spaar het Gein*. Een sportief vooruitzicht en een positieve inzet voor het behoud van een stukje Hollands cultuurlandschap.

Arnold van de Klundert

Groenbeheer in het Gein

De bovenstaande bijdrage beschreef de knotactie aan de Velterslaan. Maar er is meer te doen in het Gein. Onderstaand verslag kregen wij van de heer A. Bakker, hoofd buitendienst van de gemeente Abcoude.

Gedurende de afgelopen jaren is er met grote ondersteuning van *Landschapsbeheer* enorm veel achterstallig onderhoud weggewerkt. Waar gekapt is, zijn nieuwe bomen en knotbomen geplant. Nu is het belangrijk om regelmatig onderhoud te verrichten. Dankzij de grote inzet van veel vrijwilligers, *Landschapsbeheer* en *Maatwerk* zijn er heel veel knotwilgen langs de Velterslaan geknot en op dit moment zijn *Landschapsbeheer* en *Maatwerk* bezig langs het Gein, terwijl de gemeente Abcoude zorg draagt voor het

versnipperen en het afvoeren van de takken. Als hoofd buitendienst juich ik de samenwerking met al deze mensen toe. Zo zijn wij in staat om ondanks de financiële beperkingen het beheer op niveau te houden.

Aansluitend zal nog een bedrijf ingeschakeld worden voor het meer specialistische werk. Er moeten namelijk nog enkele bomen, die te gevaarlijke inrottingen vertonen, gekapt worden. Zo zal er een populier verwijderd moeten worden aan Gein Zuid aan de

waterkant bij lantaarnpaal 139/796 omdat hij hol van onderen is. Een andere populier heeft boktor en moet dus ook weg (na nr. 33, Gein Zuid, bij lantaarnpaal 139/877, aan de waterkant) en de hoge wilg bij nr. 31 eveneens. Drie knotessen zullen ervoor teruggeplaatst worden. Ook bij Gein Zuid nr. 28 zullen wilgen vervangen worden door knotessen. Daarnaast moet er veel opschot verwijderd worden. Voor een volledige lijst van werkzaamheden kunt u met mij contact opnemen: tel. 0294-284073. Ook de vereniging *Spaar het Gein* heeft deze lijst ter raadpleging.

A. Bakker

Beste Geinbewoners

*Vandaag wilde ik het eens proberen,
Om iets van ons "mooie Gein" te dicteren!*

*Hier te wonen is soms weleens erg duur,
Maar 't is een van de mooiste stukjes van Gods natuur.*

*Wij bewoners zijn daar ook erg over tevree,
En leven, als Buurtjes, gezellig met elkaar mee.*

*Staan elkaar bij, in lief en ook in leed,
Want ook dit gebeurt in 't Gein, zoals U allen weet.*

*De knottenploeg doet ook altijd goed zijn best,
En daarna zorgt Gods natuur wel voor de rest.*

*De autoloze zondag vonden wij ook heel fijn,
Zoiets kan ook voor herhaling vatbaar zijn.*

*Vervolgens de ouderwetse rijtuigen mogen we ook niet vergeten,
Dan staan wij bewoners allen aan de weg, moet U weten.*

*De meisjes in de bokkenwagen stonden in het "Spaar 't Gein",
Als herinnering van vroeger was dat ook erg fijn.*

*Ook moeten wij allen het niet vergeten,
Dat er in ons huisje nog 'n Kerk was, moet U weten.*

*Ook bedanken wij 't bestuur, wie dat allemaal zijn,
Dat zij daar zo hard aan werken vinden wij heel fijn.*

*En hopen zo in het jaar 2001 ook door te gaan,
Zo kunnen wij ook tevreden in 't nieuwe jaar staan.*

*J.A. van Zijlen-Snoek,
uit het Gein, januari 2001*

De Nieuwsbrief van de vereniging Spaar het Gein verschijnt tweemaal per jaar en wordt gratis aan de leden toegezonden. Lezers zijn van harte uitgenodigd om kopy in te zenden. Wij denken aan stukjes over onderwerpen die te maken hebben met de geschiedenis, de actuele situatie of de toekomst van het Gein. Voor het samenstellen en bijhouden van een archief willen wij graag beschikken over allerlei materiaal, geschreven teksten, dia's of foto's.

Redactieadres:
Marijke Carasso-Kok
Dokter Koomansstraat 21
1391 XA Abcoude,
0294-283250

Vormgeving:
Pier 19/Theo Snoek

Ja, ik geef mij op als lid

van de Vereniging Spaar het Gein

naam:

straat:

postcode:

woonplaats:

Ik betaal f 15,- (meer mag ook) na
ontvangst van een acceptgirokaart.

Opsturen naar:
Arnold van de Klundert,
Kerkstraat 32 b, 1391 HC Abcoude

**Ledenvergadering op
woensdag 28 februari.**

**Spreker: S. de Clercq,
lid van de Vechtplassen-
commissie.**

Plaats: de Angstellborch.

Aanvang 20.00 uur.